

Webinar Aspen: Creșterea post-criză și accesul la capital

Raportul Webinarului, 7 mai 2020

Realizat de:

Clara Volintiru (Director al Programului Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy / Academia de Studii Economice)

George Ștefan (Academia de Studii Economice)

Iulian Mihalache (Public Policy Programs Coordinator, Aspen Institute Romania)

Despre Webinar

Organizat sub egida seriei de webinarii *Aspen Dialogues* și a programului *Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy*, webinarul și-a propus să analizeze schimbările apărute în economie și societate în urma pandemiei, concentrându-se pe provocările cu care se confruntă atât sectorul publicul cât și cel privat. Webinarul a dezbătut **reziliența economică**, definită drept capacitatea de a prevedea și de a se adapta la schimbarea condițiilor din economia locală, regională și globală, facilitând o recuperare mai rapidă din criza economică. Discuțiile au acoperit posibile noi măsuri necesare în sprijinul economiei și sectorului financiar. Având în vedere concluziile edițiilor anterioare ale programului *Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy*, webinarul a abordat, de asemenea, necesitatea promovării incluziunii financiare și a accesului echitabil la capital.

Formatul webinarului a fost o discuție cu 5 paneliști, urmată de o sesiune de întrebări și răspunsuri cu cei aproximativ 80 de participanți din comunitatea extinsă a Aspen. Discuția a fost moderată de **Clara Volintiru**, Director al Programului Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy.

- Florin Pogonaru – Vice-Președinte, Institutul Aspen România
- Bogdan Chirițoiu – Președinte, Consiliul Concurenței & Membru, Institutul Aspen România
- Tănase Stamule – Consilier de Stat, Cancelaria Prim-Ministrului, Guvernul României
- Andrei Pop – Secretar, Comisia pentru buget, finanțe și bănci, Camera Deputaților
- Claudiu Năsui – Membru, Comisia pentru buget, finanțe și bănci, Camera Deputaților

Despre Programul Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy

Programul Aspen Economic Opportunities & Financing the Economy reprezintă o platformă apolitică, neutră, non-partizantă. În cadrul programului a fost creată o comunitate alcătuită dintr-o gamă variată de stakeholderi relevanți din sectorul public, privat și non-guvernamental, precum și din mediul academic, cu scopul de a identifica oportunități neexploatate în mediu economic actual.

Contextul actual

Scăderea economică anticipată pentru România ca urmare a efectelor generate de COVID-19 variază semnificativ în rândul organizațiilor internaționale și autohtone, ipotezele de lucru și magnitudinea șocurilor anticipate luate în calcul de fiecare fiind diferite.

Pe de-o parte, Guvernul, prin Comisia Națională de Strategie și Prognoza previzionează o scădere de 1,9% în anul 2020, mergând pe un scenariu de revenire rapidă, de tip V, economia revenindu-și începând cu trimestrul trei. De asemenea, în contextul unei reveniri mai greoaie, prognoza privind scăderea economică poate fi revizuită în jur de 4%. Pe de altă parte, Fondul Monetar Internațional (FMI) și Comisia Europeană (CE) estimează o scădere de 5% și, respectiv, 6% în anul 2020, cu o revenire mai puternică începând de anul viitor.

Din perspectiva noastră, impactul negativ cel mai puternic asupra ratei de creștere a PIB real în 2020 va veni din partea industriei și comerțului, în timp ce sectorul agriculturii este așteptat să scadă semnificativ pe fondul problemelor de secetă din acest an. Totodată, sectorul construcțiilor este de așteptat să aibă o contribuție ușor pozitivă, de sub 0,5 p.p. la creșterea economică. Pe lângă construcții, o contribuție pozitivă o vor avea sectorul public (prin creșterea intervenției guvernamentale și a cheltuielilor din domeniul sanitar) și sectorul informațiilor și comunicațiilor, ca urmare a utilizării mai intensive a programelor informatice, transferului de date, Internet și soluțiilor de lucru la distanță. Tot o contribuție negativă, de aproximativ jumătate de punct procentual, o vor avea și componenta alte servicii, unde sunt incluse activitățile profesionale, științifice și tehnice, activitățile de servicii administrative și activități de servicii suport, dar și activități de spectacole, culturale și recreative; reparații de produse de uz casnic și alte servicii. Toate acestea fac ca în scenariul de bază economia României să scadă în termeni reali cu **4,4%**.

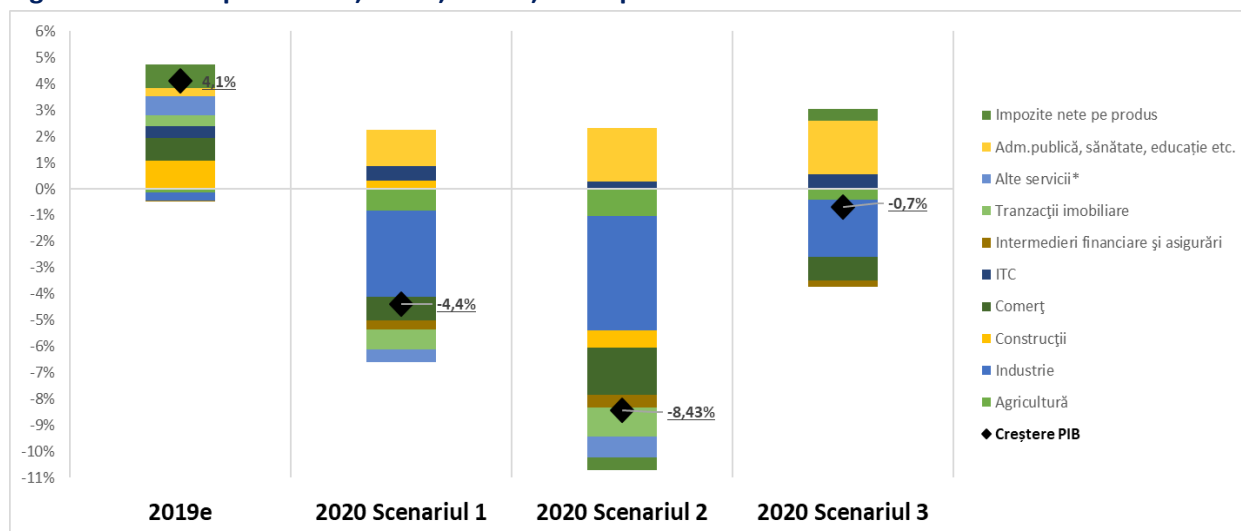
În **scenariul 2**, cel mai pesimist, scăderea cererii externe și incapacitatea de a produce ca urmare a măsurilor de izolare coboară și mai mult industria, în timp ce construcțiile scad cu 10%. De asemenea, se reduc puternic tranzacțiile imobiliare și sectorul comerțului, inclusiv HORECA și transporturile, în timp ce intermedierea financiară și asigurările au un declin semnificativ, ce trag în jos rata de creștere a PIB real cu peste 1,5 p.p. La fel ca în scenariul de bază, sectorul public și ITC contribuie pozitiv la creștere.

Scenariul 3, cel mai optimist, estimează o scădere mai moderată a industriei (de 10%) și o scădere mai mică a comerțului (de 5%), în timp ce guvernul și sectorul ITC contribuie pozitiv la creștere. În plus, tranzacțiile imobiliare și construcțiile stagnează, în timp ce intermedierea financiară scad mai puțin comparativ cu scenariile anterioare. Acest scenariu ia în considerare o scădere temporară a activității în trimestrul doi și ulterior o recuperare treptată până la finalul anului 2020.

Prin urmare, estimările arată că evoluțiile componentelor PIB prin metoda producției în 2020 pot duce la:

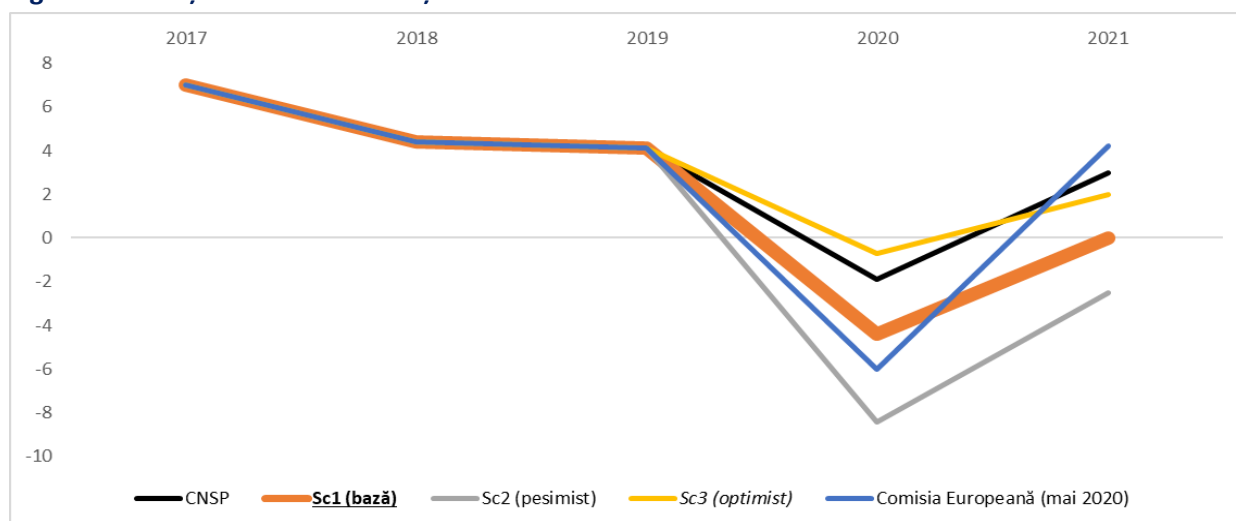
- **Scenariul 1**, scenariu de bază: scădere a PIB-ului real cu 4,4%
- **Scenariul 2**, scenariu pesimist: scădere cu 8,4% a PIB real
- **Scenariul 3**, scenariu optimist: scădere de 0,7% a PIB real

Figura 1. Scenarii privind creșterea și evoluția componentelor PIB

Sursa: prelucrări pe baza datelor INS

Figura 2. Evoluția PIB real în 2020 și 2021

Sursa: prelucrări pe baza datelor INS

Scăderea economică se va transmite ulterior și spre piața muncii, către numărul de salariați și rata șomajului. Ca urmare a pierderii de locuri de muncă, nivelul ratei șomajului BIM va crește,

estimându-se o majorare a ratei șomajului în scenariul de bază la aproximativ 11,5%. Totuși, aceste estimări exclud persoanele care se află în șomaj tehnic în companiile care au dificultăți, numărul celor care și-ar putea pierde efectiv locul de muncă fiind destul de greu de anticipat. Maximul ar putea ajunge în scenariul pesimist până la aproximativ 15%.

Ținând cont de aceste estimări, cum minimizăm aspectele negative pe care criza le va produce în România? Care sunt bune practici și posibile soluții sau recomandări de politici publice în contextul actual? Cum ne putem asigura că nu ajungem dintr-o criză economică într-una financiară, limitându-se accesul la capital?

Mesaje cheie, bune practici și recomandări de politici publice

O serie de **măsuri din partea sectorului public** au fost și sunt necesare în continuare pentru medierea crizei economice generate de pandemie. Totuși, aceste măsuri trebuie dezvoltate și implementate nu doar prin consens politic, ci consultări largi cu asociații patronale, antreprenori, dar și structurile de reprezentare a angajaților. Obiectivele principale în prezent sunt protecția salariaților și asigurarea lichidităților pentru firme. Guvernul dezvoltă pe de-o parte o categorie de programe pentru medierea efectelor economice ale pandemiei pe termen scurt și pe de altă parte o categorie de programe care vizează facilitarea relansării mai rapide a economiei românești. Cu toate că se pregătește un pachet amplu de relansare economică, acesta nu se va ridica la un nivel de 10 – 15% din PIB precum cele din alte state europene, deoarece colectările fiscale din România sunt foarte scăzute, făcând astfel plaja bugetară mult mai îngustă. Astfel încât, soluțiile de finanțare propuse de Guvern merg în direcția eficientizării utilizării fondurilor europene, dar și pe utilizarea investițiilor publice în infrastructura mare și mediul privat pentru a antrena efecte de multiplicare economică. Se intenționează asigurarea unui sprijin public de aproximativ 1 miliard de euro pentru IMM-uri din România.

În privința **protecției salariaților** s-au luat o serie de măsuri, precum cea a șomajului tehnic, amânarea ratelor la banca, amânarea plății la utilități și chirii. Instrumentul de șomaj parțial este construit după modelul german Kurzarbeit și este destinat companiilor care au avut personalul în șomaj tehnic. Prin acest instrument o perioadă de timp statul va plăti între 30 – 40 % din salariul brut pentru a scădea incidența concedierilor. Speranța este că o serie de proiecte de investiții publice mari vor antrena de asemenea o cerere substanțială pe piața forței de muncă, semnându-se recent contractele pentru finanțarea a 3 spitale regionale în Iași, Cluj și Craiova și demarându-se lucrările la loturile 4 și 5 ale autostrăzii Sibiu-Pitești.

În privința lichidităților pentru firme se poate menționa programul IMM Invest care are mai multe obiective: pe lângă **capitalizarea IMM-urilor**, se dorește și o reechilibrare între creditul bancar acordat IMM-urilor și creditul comercial. Raportul prezent de 1:3 dintre acestea este considerat de Guvern ca fiind nesănătos pentru economia României. Practic, se dorește

stimularea băncilor să dea credite IMM-urilor: plafonul este de 15 miliarde, dar plafonul de garanții de stat poate crește în funcție de numărul proiectelor eligibile.

Mai mult decât atât, pentru că sunt cereri de amânare la plată către furnizori și furnizorii cer banii jos, Guvernul intenționează să dea o garanție de stat pentru **asigurarea creditului comercial**, pentru a asigura continuarea fluxurilor economice și evitarea termenelor de plată prea lungi. Astfel, prin menținerea vitezei de tranzacție a banilor, nu se pierd efecte de multiplicare economică importante în context de criză.

În al treilea rând, urmează implementarea prin Eximbank a unui program de **asigurare a capitalului de lucru pentru întreprinderile mari**. Necesitatea unui program dedicat acestora este reflectată în faptul că există un raport de peste 8:2 între cifra de afaceri realizată de companiile mari în România și IMM-uri pe cealaltă parte.

Una dintre cele mai mari provocări în asigurarea pachetului de măsuri publice pentru susținerea economiei românești este asigurarea **sustenabilității bugetului public**. Comisia Europeană estimează un deficit al bugetului României de 9.2% în 2020 și 11.4% în 2021. Riscul deficitului mare este de a ajunge la inflație pentru a se putea finanța. În acest sens nu există o soluție simplă ținând cont că vor exista implicit alternative sacrificate în privința cheltuielilor publice. Există o serie de propuneri în ceea ce privește eficientizarea aparatului administrativ pentru a economisi atât resursele publice, cât și resursele sectorului privat.

Dificultățile de a înființa o firmă în România, reflectate în clasamentele internaționale precum cele compilate de Banca Mondială, pot fi o frână în procesul de redresare economică. O lege vizând **debirocratizarea** urmează să fie promulgată în Parlament, susținută transpartinic de diverse formațiuni politice. Astfel, înainte de a digitaliza o serie de proceduri, a fost semnalată în cadrul discuțiilor oportunitatea reevaluării necesității existenței unei serii de proceduri birocratice care aduc costuri indirecte de timp consumat asupra sectorului privat.

Se recomandă de asemenea schimbarea culturii instituționale, mai ales în domeniul administrației publice pentru a se adapta mediului online. Pentru **digitalizare** ar fi necesare proiecte precum Digital First sau Cloud First implementate la cel mai înalt nivel în România. Dincolo de interacțiunea online și nu la ghișee, sistemul cloud este important asigurând interoperabilitatea administrației publice. Nu e nevoie însă numai de infrastructură digitală, ci și de educație digitală, competențe, training și testare pentru funcționarii publici.

Este importantă **combaterea inegalităților sociale** și a efectelor de exacerbare a acestora în contextul actualei crize economice. Măsuri temporare precum tichete valorice pentru medicamente și hrană au fost propuse ca fiind mecanisme de ajutor a grupurilor vulnerabile, precum și a capacității domestice de consum. O soluție propusă în cadrul webinar-ului este

reducerea poverii fiscale asupra muncii, în special în cazul salariilor mici. O altă propunere vizează împrumutarea bunelor practici din modelul danez de flexisecuritate a muncii ca strategie simultană de asigurare a flexibilității și securității forței de muncă. Politicile economice trebuie totodată să țină cont de fluxul de aproximativ 1.2 milioane de oameni reveniți din diaspora în contextul pandemiei. În cazul muncitorilor sezonieri, multe dintre aceste persoane vor trebui asimilate în economia națională în perioada următoare. Această situație poate crea oportunități pentru sectoare afectate precum agricultura, dar necesită intervenții suport din partea statului, precum programe de irigații și alte facilități de integrare a produselor pe piața locală. Se poate astfel dezvolta un pachet de măsuri pentru securizarea unui sector strategic precum agricultura, prin programe de subvenție și de susținere a inițiativelor antreprenoriale la nivelul micilor fermieri.

În plus, trebuie luat în calcul și **gradul ridicat de incertitudine din piață**. În contextul în care se prelungește sub o formă sau alta criza de sănătate, impactul economic va fi și el mai mare, nu doar din perspectiva recesionistă, ci și din perspectiva schimbării structurii de consum și implicit de producție.

La nivel mondial, va exista un impact puternic asupra **comerțului și lanțurilor de producție**. În ambele dimensiuni economice se prefigurează schimbări de paradigmă și o ancoră mare în plan regional. Relocalizarea înseamnă să nu mai fim dependenți de alte surse de producție. În fapt, asistăm la tendințe manifeste deja de dinainte de criză: se dorea re-localizarea producției, firme europene mai puternice, o politică industrială europeană, protejarea firmelor europene de achizițiile din afara UE etc.

Economia României a fost în mod tradițional dependentă de lanțuri de producție cu valoare adăugată mică și fragmentate. În contextul actual poate pe de-o parte explora oportunitățile de re poziționare pe lanțurile de producție prin **relocalizare**. Schema de ajutor de stat pentru *near-shoring* este în continuare bugetată și poate facilita astfel de abordări.

Comisia Europeană va împinge schimbări și cu privire la regulile de **ajutor de stat**. Apare ideea că statul poate da ajutor sub forma de *equity*, participare la capitalul companiei. Se pot explora aceste noi instrumente și în România, dar cu precauție pentru a nu alimenta companii neprofitabile implicând costuri mari pentru contribuabili. Este o ocazie să ne modernizăm administrația, să fie capabilă să gândească niște mecanisme de intervenție a statului în companii private, metode de ieșire. Comisia Europeană urmează să comunice și regulile noi pentru participarea statului în companiile mari. Trebuie totodată regândită și interacțiunea între companii mici românești și partenerii lor mai mari, de multe ori cu capital străin și dezvoltarea unor instrumente adecvate tuturor necesităților.

Pe de altă parte, se poate urmări dezvoltarea strategică a unor **sectoare inovative** cu valoare adăugată mai mare. România de mâine ar putea fi competitivă în a crea start-upuri inovative și produse cu valoare adăugată. O zonă de interes special poate fi cea a *green economy*, unde Europa își propune să câștige competiția la nivel global. În UE și România, investițiile vor fi reorientate în cadrul strategiei Pactului Ecologic (*Green Deal*). Pentru a asigura acest parcurs în manieră optimă, trebuie asumate termene mai ferme de reformă și dezvoltată o structură funcțională de cooperare între ministerele de resort—agricultură, mediu, economie. Pentru moment, Green Deal nu este eficient din punct de vedere economic. Se prefigurează astfel, o creștere semnificativă a rolului statului în economie.